

Kysučan, Lubor

[Balbín, Bohuslav. Rozprava krátká, ale pravdivá]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická.
1997, vol. 46, iss. N2, pp. 152-153

ISBN 80-210-1797-X

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114024>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

a stranu. Na dokonalosti díla nic nemění nepatrné nedostatky a drobné nedůslednosti, které unikly při korektuře pozornosti (např. str. 125, O bavorské válce – 1. verš Odkud, poutníče jdeš, str. 150, vysvětlivka ke str. 16 (recte 39) – souvisí ze závislí, str. 11, Elegie k blahoslavené Panně – 46. verš Šalomouna, ale str. 19, Na řeholníka – 4. verš Šalamounovu, str. 27, O rakouské Vídni – 2. verš Mús, ale str. 147, Viktorinovi – 7. verš Múzy apod).

Dílo je svým předmětem, reprezentativním výběrem hodnotných skladeb evropské úrovně, kongeniálním, věcně i formálně bezvadným překladem a vybaveností (vysvětlivky, jmenný a místní slovníček a doslov), a v neposlední řadě i polygrafickým zpracováním autorským i nakladatelským počinem, který zasluhuje uznání odborníků i poučené veřejnosti. O významu díla svědčí i podpora, již se mu dostalo ze strany Ministerstva kultury ČR. Přáli bychom výboru větší publicitu, vždyť jde o zpřístupnění kulturního odkazu, na který můžeme být právem hrdí.

Irena Zachová

Bohuslav Balbín, **Rozprava krátká, ale pravdivá**. Přeložil a vydal Milan Kopecký. Blok, Brno 1997, 207 str.

Navzdory několika módním vlnám zájmu o baroko žije dosud tato doba v obecném českém povědomí jako „doba temná“, epocha intelektuálního a kulturního úpadku. O tom, že skutečnost byla daleko složitější a zdaleka ne černobílá, vypovídá nejedna z dobových literárních památek, vynikajících myšlenkovou i stylistickou úrovní a zároveň tak dosvědčujících hlubokou vzdělanost svých tvůrců. Jednou z nich je i Rozprava krátká, ale pravdivá českého jezuita Bohuslava Balbína, v dějinách naší literatury známá spíše jako „Obrana“. Tento titul však nepochází od Balbína, vznikl až zčeštěním titulu, kterým jeho dílo obdařil první editor, František Martin Pelcl (Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica). Balbínův latinský spis, který vznikl v letech 1672–3 v Klatovech, ležel totiž více než 100 let v rukopise a vydání se poprvé dočkal až roku 1775 od již zmíněného Františka Martina Pelcla.

Balbínův spis představuje nejen pozoruhodný pramen pro poznání jazykové i obecně národní situace své doby, ale zároveň názorně vypovídá o tehdejším vztahu k antické tradici. Rozprava, v níž dokazuje znamenitost slovanských jazyků a místy se dotýká i dobových politických a společenských poměrů, je přímo protkána citacemi antických autorů a odkazy na jejich díla a myšlenky. Vedle filozofů (Platón, Aristotelés, Plotinos) se Balbín dovolává i historiků. Např. v kapitole pojednávající o stěhování Němců zmiňuje na jednom jediném místě Appiána, Dionýsia Halikarnasského, Livia, Caesara i Tacita. Ze způsobu, jakým Balbín s citacemi řeckých a latinských autorů pracuje, je zřejmé, že nejsou výsledkem nějaké povrchní, na odiv vystavované znalosti, ale naopak hluboké a důkladné sečtenosti.

Pro filologa jsou neméně zajímavé i Balbínovy filologické úvahy, v nichž se často odvolává na řečtinu a latinu. Např. v 17. kapitole Rozpravy nalezneme pozoruhodnou pasáž, věnovanou vztahům mezi jednotlivými jazyky a přejímání slovní zásoby: „*Přestože latina je prvotní a uvádí se mezi jazyky nejpřednějšími, přece se tak rozhojnila z řečtiny, že (jak předpokládají Varro a ostatní gramatikové, především Julius Caesar Scaliger v 1. knize o pramenech latiny) asi polovina latinského jazyka se zakládá na slovech řeckých. Že španělština, francouzština a italština vznikly z latiny, řekli jsme už dříve, že také (kupodivu!) v nich možno slyšet některá slova německá, třebaš jen zřídka tvrdí jazykovědci.*“

Na druhé straně Balbínovy satirické výpady proti němčině a nevědecká idealizace slovanských jazyků – včetně zdůrazňování údajného slovanského původu sv. Jeronýma – jako by už předznamenávaly obrozenskou módu vrcholící v kollárovsém romantismu, hledajícím slovanské etymologie až v Itálii. S výše zmíněnými i mnoha dalšími pozoruhodnými stránkami Balbínova díla se můžeme seznámit prostřednictvím výborného překladu brněnského bohemisty Milana Kopeckého (Blok, Brno 1997). Zmíněné vydání představuje vlastně reedici (pozměněnou drobnými úpravami) Kopeckého překladu publikovaného v Odeonu roku 1988. Jak sám autor uvádí v ediční poznámce, jeho vydání přihlíží k oběma předchozím překladům (Emanuel Tonner, 1869 a Josef Dostál, 1923), respektuje však i Pelclovu edici stejně jako Balbínův autograf.

Kopeckého překlad vyniká pečlivým provedením, je opatřen ediční poznámkou i doslovem živě charakterizujícím jak autora, tak jeho dílo. Mimořádný rozsah Balbínových kulturně–historických vědomostí dokreslují obsáhlé vysvětlivky, v nichž překladatel čtenáři objasňuje většinu autorem zmiňovaných faktů (zejména postavy z dějin, literáty atd.). Ty, které se týkají řecko–římské antiky, mezi nimi zaujmají přední místo a přispívají tak nepřímo i k poznání pozoruhodného fenoménu Balbínovy osobnosti a tvorby, v nichž se spojovaly horoucí barokní zbožnost, upřímné vlastenectví i z humanismu zděděný zájem o antickou tradici Evropy.

S jemným vkusem provedená obálka Evžena Navrátila pak už na první pohled zve čtenáře k bližšímu seznámení se s dílem, které je i po třech staletích dělících nás od jeho vzniku něčím víc než pouhou kulturně–historickou relikvií.

Lubor Kysučan

